7/3953 202-3

T.C.
DEVLET BAKANI VE
BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI

SAYI : B.02.0.001/00838 2 /5 /2001
KONU :

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ : 08.04.2001 gün ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/3953-9726/ 9790 sayılı yazınız.

Tokat Milletvekili M. Ergün DAĞCIOĞLU'nun, tarafımdan cevaplandırılması istenilen 7/3953-9726 esas no'lu yazılı soru önergesine verilen cevap ekte gönderilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Dr. Devlet BAHÇELİ
Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

EK: 1- Önerge cevabı

DAĞITIM :
Gereği :
TBMM Başkanlığına

Bilgi
Başbakanlığa

7/3953 203 -4-

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
MÜSTEŞARLIĞI

(YILLIK PROGRAMLAR VE KONJONKTÜR DEĞERLENDİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ)

SAYI : B.02.1.DPT.0.06.03.36/1516

24 NİSAN 2001

KONU : Soru Önergesi

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCILIĞINA
(Sayın Devlet BAHÇELİ)

İLGİ: 1) 09.04.2001 tarih ve 00711 Kayıt Nolu talimat.
2) 06.04.2001 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-9790 sayılı yazı.

İlgideki yazıların ekinde gönderilen soru önergelerine ait Teşkilatımızı ilgilendiren konulardaki cevaplarımız ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arzederim.

Dr. Akın İZMİRLİOĞLU
Müsteşar

EK: Soru Önergesine Cevap

BAŞBAKAN YARDIMCILIĞI
00800
24/4/2001

7/3953 204 -5-

1. Soru

2000 yılı başında enflasyonu düşürmek ve ekonomide büyüme ortamını yeniden sağlamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik program uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında sıkı maliye politikası uygulanması ve yapısal reformların hayata geçirilmesinin yanısıra, enflasyonist bekleyişleri hızla aşağıya çekmek için döviz kurları hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış ve para politikası likidite genişlemesini yabancı kaynak girişine bağlayan bir çerçeveye oturtulmuştur.

Programın uygulanmasında kamu açıklarını daraltma ve yapısal reformlar alanında önemli adımlar atılmıştır. Yapısal reformlar kapsamında, uzun yıllardır açık veren sosyal güvenlik sistemi yeniden düzenlenmiş ve sistemin aktif ve pasifleri arasındaki dengenin sağlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır. Tarımda doğrudan gelir desteği sistemine geçişin ilk adımları atılmış, pilot bölgelerdeki uygulamalarda olumlu sonuçlar alınmış, kredi faizleri kaynak maliyetlerine göre belirlenmiştir. Mali sektör reformu sonucunda kurulan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile bankacılık sektörünün düzenlenmesi, gözetimi ve denetimi işlevlerinin tek bir otorite altında toplanması hedeflenmiştir. Özelleştirmeye ilişkin olarak 2001 yılı içerisinde Petrol Ofisinin yüzde 51'inin blok satışı, TÜPRAŞ'ın halka arz yolu ile yüzde 31.5'nun satılması mümkün olmuştur. Bunun yanısıra, cep telefonu lisans satışında beklenenin üzerinde gelir elde edilmiştir.

Programın uygulanmaya konulmasıyla birlikte faiz oranları beklentilerin üzerinde hızla gerilemiş, enflasyon önemli ölçüde yavaşlamış, üretim ve iç talep canlanmaya başlamıştır.

Ancak, enflasyonun programda öngörüldüğü hızla düşmemesi sonucunda Türk Lirasının beklenenin üzerinde reel değer kazanması, iç talepte görülen hızlı canlanma, ham petrol, doğal gaz gibi enerji fiyatlarındaki artış ve Euro/$ paritesindeki gelişmeler sonucunda 2000 yılında cari işlemler açığı öngörülen düzeyin önemli ölçüde üzerine çıkmıştır. Bu gelişme iç ve dış piyasalarda mevcut kur sisteminin sürdürülebilirliği ve cari işlemler açığının finansmanı konusundaki endişeleri artırmıştır.

Bazı önemli kamu işletmeleriyle ilgili çalışmaların hedefe ulaşmaması, kamu bankalarına ilişkin düzenlemelerde yaşanan sorunlar, bazı politik belirsizlikler, Arjantin ekonomisindeki gelişmelerin de etkisiyle uluslararası sermayenin gelişen piyasalara daha ihtiyatla yaklaşması, 2000 yılının ikinci yarısında Türkiye'ye dış kaynak girişinin azalmasına yol açmıştır.

Uygulanmakta olan kur çıpasına dayalı para politikası gereği likidite yaratım mekanizmasının döviz girişine dayandırılmış olduğu bir yapıda dış kaynak imkanlarındaki bu daralma likiditedeki artışın da yavaşlamasına yol açmıştır. Artan likidite sıkışıklığının bir yansıması olarak Temmuz-Ağustos döneminde yüzde 30 civarına gerilemiş olan kısa vadeli faiz oranları Eylül ayından itibaren yeniden yükselmeye başlamıştır. Bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığının daha da arttığı bir dönemde ortaya çıkan faizlerdeki bu yükselme eğilimi özellikle yabancı yatırımcıların izlenmekte olan programın sürdürülebilirliği üzerindeki endişelerini artırmıştır.

Kasım ayının ikinci yarısında kısa vadeli faizlerde yaşanan sıçrama ile eşanlı olarak tahvil-bono ve hisse senedi fiyatları keskin bir biçimde düşmüş ve portföyünde önemli ölçüde devlet iç borçlanma senedi bulunduran orta ölçekli bir bankanın TMSF'ye alınması mecburiyetiyle karşılaşılmıştır. Yabancı yatırımcıların ülkeyi terketme çabaları sonucunda Merkez Bankası 6 milyar dolar civarında döviz satışında bulunmuş ve rezervler azalmıştır.

Krizin daha da derinleşmesini önlemek amacıyla Kasım ve Aralık aylarında bir dizi önlem alınmış, yapısal reformların hızlandırılması kararlaştırılmış ve yürütülmekte olan Stand By Düzenlemesinin 7,5 milyar dolar tutarında Ek Rezerv Kolaylığı ile desteklenmesi yönünde Uluslararası Para Fonu ile anlaşma sağlanmıştır.

Kasım krizi sonrasında alınan önlemler ve IMF ile varılan anlaşma sonucunda mali piyasalardaki dalgalanmalar kısmen giderilmiş, Merkez Bankasının döviz rezervleri artmış ve faiz oranları kriz ortamına göre önemli ölçüde gerilemiştir. Ancak faiz oranlarının kriz öncesi döneme göre yüksek seviyelerde kalması özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla portföyünde yoğun olarak Devlet İç Borçlanma senetleri bulunduran TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur.

Şubat ayında Hazine ihalesi öncesindeki olumsuz gelişmeler uygulanan programa olan güvenin tamamen kaybolmasına neden olmuş ve Türk Lirasına karşı ciddi bir atak meydana gelmiştir. Nitekim, 19 Şubat'ta bir gün valörlü 7.6 milyar dolarlık döviz talebi olmuştur. Bu ortamda uygulanmakta olan döviz kuru sistemi terkedilerek Türk Lirası dalgalanmaya bırakılmıştır.

Ancak, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunları daha da ağırlaştırmış ve yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bankacılık sektörü Kasım krizi sonrasında faiz riski, Şubat krizi sonrasında ise hem faiz hem de kur riski sonucu önemli kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Başta kamu bankaları olmak üzere, bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması için ihtiyaç duyulan kaynaklar kamu maliyesi üzerine önemli bir yük getirmiş bulunmaktadır.

Yaşanan krizler; faizlerde ve enflasyonda artış, döviz kurlarındaki dalgalanmayla birlikte tüm ekonomide bir belirsizlik ortamına yol açmıştır. Bu durum, reel sektörü de çok olumsuz etkilemiştir. Mali sektörde yaşanan sıkıntılar reel kesime yeni kredi imkanını ortadan kaldırırken, reel kesimin kredi geri ödemelerinde de önemli sorunlara yol açmaktadır.

Yaşanan krizler özellikle bankacılık kesimi üzerinde önemli maliyetler oluşturmuş ve bu durum kaçınılmaz olarak reel kesimi de ciddi bir şekilde etkilemiştir. Ancak, yaşanan bu olumsuzlukların maliyetini enaza indirmek amacıyla gerekli önlemler alınmakta olup, hazırlanan yeni program kapsamında kamuoyuna duyurulacaktır.

3. SORU

Hükümetimizce 14 Nisan 2001 tarihinde açıklanan Ekonomik Program, sadece ekonomimizi krizden çıkaracak bir istikrar programı olmayıp, gelecekte ekonomik krizler yaşamamımızı önlemeye yönelik bir yapısal reform programıdır. Programda öngördüğümüz yapısal reformların tümünü gerçekleştirmek konusunda kararlıyız. Bu reformlar sayesinde Türkiye'ye sağlıklı bir ekonomi kazandıracağımız inancındayız. Kısaca bu Program ile yalnızca ekonomiyi düzlüğe çıkarmayı değil, sağlıklı büyüyen, güçlü bir ekonomik yapıyı gerçekleştirmeyi amaçlıyoruz.

Mevcut durum çerçevesinde VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında belirlenen temel hedeflerde ve dolayısıyla 2001 yılı İcra Programında herhangi bir değişiklik yapmayı öngörmüyoruz. Esasen yeni Ekonomik Programda hedeflenen yapısal reformlar VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında da yer almış bulunmaktadır.

4. SORU

Kalkınma Planında herhangi bir değişikliğe ihtiyaç bulunmamasının nedeni, Planın uzun vadeli bir perspektifle hazırlanmış olması ve temel hedeflerin bugün için de geçerli olmasıdır. Ülkemizin şu anda karşı karşıya bulunduğu durum gibi beklenmeyen ani dalgalanmalar, uzun vadeli hedeflerimizin geçerliliğini etkilememektedir. Ülkemizin yaşamakta olduğu son kriz, Kalkınma Planında öngörülen yapısal reformların bir an önce hayata geçirilmesi zorunluluğunu daha da açık hale getirmiştir. Dolayısıyla bu hedeflerde değişiklik yapmak bir yana, tavizsiz bir şekilde gerçekleştirilmeleri gerekmektedir

5. Soru

Yaşanan krizden sonra çeşitli sivil toplum örgütleriyle görüşmeler yapılmış ve yeni programın hazırlanmasında önemli katkılar sağlanmıştır. Bu kapsamda reel sektör temsilcileriyle Ocak ayı sonunda bir dizi toplantı yapılmış, görüş ve önerileri yazılı olarak da alınmıştır. Şubat ayında yaşanan krizden sonra ise Ekonomik ve Sosyal Konsey toplanarak yeni program hakkında sivil toplum örgütlerinin görüşleri geniş bir katılımla alınmıştır. Ayrıca, programın hazırlık aşamasında ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla hükümetimiz bire bir temaslarda bulunmaktadır.

7/3953 -9-
208

6. Soru

Yaşanan krizler bankacılık kesimi üzerinde ciddi bir tahribata yol açmış ve kamu maliyesi üzerine büyük bir yük getirmiştir. Faiz oranlarındaki yükselme ve kurlardaki belirsizlik ekonomik birimlerin geleceğe ilişkin güvenlerini sarsmış, reel ekonomiyi de olumsuz yönde etkilemiş ve ekonomi daralma sürecine girmiştir. Türk Lirasının değer kaybıyla birlikte enflasyonda da bir sıçrama gözlenmiştir.

Ancak, rekabet gücünde kazanılan iyileşme, güçlü maliye politikasının sürdürülmesi, aktif para politikası ve uzlaşmaya dayalı gelirler politikası ile büyüme hızı ve enflasyon üzerindeki bu olumsuz etkilerin giderilmesi mümkün görülmektedir. Yılın ikinci yarısında ekonomideki bu daralma eğilimi tersine dönecektir. Özellikle turizm gelirleri ile ihracatta beklenen artış ekonomide beklenen canlanmaya önemli katkı sağlayacaktır. Yılın tamamında GSMH'nın yüzde 3 dolayında gerilemesi beklenmektedir. Ancak, mevsimsel etkilerden arındırılmış bazda büyüme hızı yılın ikinci yarısında pozitif olacaktır.

Türk Lirasının dalgalanmaya bırakılmasıyla birlikte enflasyonun hızlanması kaçınılmazdır. Yıl sonunda TEFE'deki artışın yüzde 57.6, TÜFE'deki artışın ise yüzde 52.5 olması beklenmektedir. Ancak, programın kararlılıkla uygulanması sonucunda yılın ikinci yarısında fiyat artışları yeniden yavaşlama eğilimine girecektir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış bazda aylık fiyat artış hızı yılın son döneminde yüzde 2 civarına gerilemesi hedeflenmektedir.

Büyüme hızındaki düşüş ve iç talebin daralması sonucunda ithalatın gerilemesi, rekabet gücünde sağlanan iyileşmenin ise ihracat ve turizm gelirlerini olumlu etkilemesi beklenmektedir. Böylece, 2001 yılında cari işlemler hesabı dengeye yakın olacaktır.

7. Soru

Yüksek kamu açıklarının yanı sıra yaşanan krizlerden sonra bankacılık kesiminin özellikle kamu bankalarının kamu maliyesi üzerine getirdiği ilave yük, kamu kesiminin yükünü artırmıştır. Kamu kesimi açıklarının yeterince derin olmayan yurtiçi mali piyasalardan finansmanı, bir taraftan faiz oranlarını önemli ölçüde yükseltirken diğer taraftan reel kesimin kullanabileceği fonlar üzerinde baskı

7/3953 -10-
209

oluşturmaktadır. Bu durum piyasalarda ki belirsizliği de artıran önemli bir faktördür. Reel kesimin sorunlarının kalıcı bir şekilde çözümü ancak kamu kesiminin borçlanmasını azaltmak ve böylece ekonominin yarattığı fonlardan daha büyük bir bölümünün reel kesim tarafından, sürdürülebilir ve makul düzeydeki bir faiz oranıyla kullanılabilmesini sağlamaktır.